

Проблеми забезпечення безпеки бізнесу в світлі прийняття неправосудних судових рішень щодо припинення акціонерних товариств

*Л. М. Белкін,
кандидат технічних наук,
голова правління ЗАТ «Біт»
(Донецька область)*

Постановка проблеми. В країнах з усталеною демократичною правовою традицією склався консенсус відносно того, що адміністративне судочинство виступає на практиці найдієвішим способом захисту прав суб'єктів суспільства в суперечках із суб'єктами владних повноважень [1, 2]. Як зазначається в рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Кресс проти Франції» (Kress v. France) від 7 червня 2001 р., «сам факт створення та існування адміністративних судів, безумовно, можна привітати як одне з провідних досягнень держави, заснованої на верховенстві права, — зокрема, з огляду на те, що ці суди здобули юрисдикцію розглядати акти адміністративних органів не без відповідної боротьби» [1, 9]. За таких умов прийняття адміністративними судами України судових рішень, заснованих на принципах доцільності, а не законності, створює серйозні (іноді — не виправдані) загрози охоронюваним законом правам юридичних та фізичних осіб. В цій роботі здійснено спробу критичного аналізу відверто сумнівних постанов Господарського суду Дніпропетровської області (далі — ГСДО) як окружного адміністративного суду і непослідовної позиції щодо них Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду (далі — ДААС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В квітні-жовтні 2007 р. ГСДО як окружний адміністративний суд розглянув низку судових позовів прокурора Самарського району м. Дніпропетровська в інтересах держави в особі Дніпропетровської міської ради до деяких відкритих акціонерних товариств (ВАТ) про їх припинення. Вже на початку 2008 р. спеціалісти звертали увагу на очевидну неправосудність постанов, прийнятих за результатами розгляду цих позовів, і вкрай небезпечний їх характер для учасників фондового ринку [3]. В інших роботах автора цієї статті [4; 5] проаналізовані прояви конкретної податкової небезпеки для колишніх власників акцій відповідних ВАТ і напрямки судової боротьби з цими проявами. Разом з тим, останнім часом з'явилося декілька нових судових рішень з подібних справ, які дозволяють ефективно захищати інтереси власників акцій ВАТ, відносно яких (ВАТ) прийнято судові рішення щодо їх припинення.

Мета статті — узагальнити судову практику адміністративних судів України із захисту прав власників акцій ВАТ, стосовно яких (ВАТ) прийнято судові рішення про їх припинення.

Завданням статті є ознайомлення адвокатської громадськості та інших осіб, які здійснюють правозахисну діяльність, з останніми висновками судових інстанцій з приводу правових наслідків припинення ВАТ.

Актуальність статті. Проблематика, якій присвячена стаття, стосується великого кола осіб, які здійснювали операції з такими акціями, і

яким, за наслідками податкових перевірок — з посиланням на вказані судові постанови, донараховані великі суми податків.

Виклад основного матеріалу. Особливістю позовів, заявлених прокурором Самарського району м. Дніпропетровська, є те, що вони вимагають скасування випусків акцій «заднім числом». Так, до ВАТ «Термопластавтоматика» у справі № А8/464—07, розглянутій ГСДО (суддя Дубінін І. Ю.), заявлені позовні вимоги щодо [3, 6] (тут і далі виділено автором):

- а) визнання недійсним запису про проведення державної реєстрації підприємства-відповідача у формі товариства з обмеженою відповідальністю;
- б) визнання недійсними установчих документів підприємства-відповідача у формі товариства з обмеженою відповідальністю з моменту його реєстрації та *свідоцтва про державну реєстрацію з моменту його видачі*;
- в) визнання недійсним запису про державну перереєстрацію підприємства-відповідача з моменту його реєстрації та *свідоцтва про державну перереєстрацію з моменту його видачі*;
- г) визнання недійсними установчих документів підприємства-відповідача з моменту його реєстрації та *свідоцтва про державну реєстрацію з моменту його видачі*;
- д) визнання недійсною реєстрацію випуску акцій підприємства-відповідача з моменту внесення інформації про неї до *Загального реєстру випуску цінних паперів*;
- е) визнання недійсним свідоцтва про реєстрацію випуску акцій підприємства-відповідача з моменту його видачі;
- є) припинення державної реєстрації підприємства-відповідача.

Ті ж самі вимоги заявлені до досить значної низки ВАТ, наведених в таблиці на с. 25.

У всіх справах позовні вимоги задоволені в повному обсязі. При цьому ГСДО повністю погодився з доводами прокурора, які полягали, зокрема, в тому, що при державній реєстрації юридичних попередників відповідних ВАТ — однойменних товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ), які згодом були перетворені на ВАТ, — засновники цих ТОВ не внесли до державної реєстрації ТОВ частки статутного фонду (30 % або 50 %), яка у відповідний період вимагалася законодавством. При цьому суд кожного разу визнавав, що державна реєстрація ТОВ здійснена з порушенням ч. 3 ст. 144 Цивільного кодексу України (далі — ЦК) та ч. 4 ст. 24 Закону України (далі — ЗУ) «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців», хоча, як

вбачається з таблиці, деякі факти реєстрації ТОВ відбулися ще до набрання чинності ЦК (тобто до 1 січня 2004 р.), а деякі, хоча і після цієї дати, але до набрання чинності ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» (відповідно, до 1 липня 2004 р.).

Також звертає на себе увагу те, що вимоги за пунктами б) — е) є вочевидь незаконними, оскільки такі способи судового захисту взагалі не передбачені законами України, а, до того ж, Дніпропетровська міська рада, яка фактично є позивачем, не виконує регуляторних повноважень в галузі фондового ринку і не може позиватися з приводу скасування випусків акцій. Згідно з ч. 1 ст. 104 Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ), суб'єкт владних повноважень має право звернутися до адміністративного суду у випадках, встановлених законом. Оскільки вищезгадані випадки законом прямо не передбачені, прокурор не мав права звертатися з подібним позовом, а адміністративний суд, відповідно, — задовольняти такі вимоги. При цьому, як можна буде пересвідчитись нижче, саме ці вимоги і ці формулювання завдали найбільшої шкоди правам акціонерів.

Слід зазначити, що принципіві судді ГСДО обережно поставилися до відкриття провадження по даних справах. Наприклад, ухвалою ГСДО від 14 травня 2007 р. № АЗБР7/3514-07 позовна заява до ВАТ «Медбіооприлад» залишена без руху [3, 6]. Ухвалою того ж суду від 14 травня 2007 р. № АВ10/3512-07 за позовною заявою до ВАТ «Термопластавтоматика» відмовлено у відкритті провадження в адміністративній справі [3, 6]. В ухвалі від 14 травня 2007 р. № АВ10/3512-07 суд зазначив, що, відповідно до ст. 21 КАСУ, позивач може заявити кілька вимог в одній позовній заяві, якщо вони пов'язані між собою і підсудні одному адміністративному суду. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом. Прокурором заявлено 7(!) позовних вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, оскільки інше не встановлено законом. Так, позовні вимоги, які пов'язані із визнанням недійсними установчих документів товариства та випуском цінних паперів (корпоративний спір), належить розглядати в порядку господарського судочинства, а позивач у вказаних у позові правовідносинах не здійснює вищезазначених владних управлінських функцій щодо відповідача. Враховуючи наведене, господарський суд не знаходить підстав у відкритті провадження в адміністративній справі, оскільки в одне провадження прокурором об'єднано кілька вимог, які належить розгля-

Найменування ВАТ	№ справи	Дата постанови	Дата реєстрації ТОВ	Орган державної реєстрації
Завод ГША	A8/79—07	17.04.07	21.10.03	Жовтнева р/р
Гідробетон	A8/181—07	17.07.07	14.09.05	Дн-ська м/р
Спецгідрострой	A8/180—07	17.07.07	14.09.05	Дн-ська м/р
Укрспецточмаш	A8/178-07	17.07.07	14.09.05	Дн-ська м/р
Спецдорекскавація	A8/179-07	17.07.07	14.09.05	Дн-ська м/р
Завод пневматичного обладнання	A8/462-07	17.10.07	24.03.04	Ленінська р/р
Укрспецшахтобуд	A8/463-07	17.10.07	19.09.05	Дн-ська м/р
Фабрика технічної кераміки	A8/460-07	17.10.07	24.03.04	Ленінська р/р
Енергоприлад	A8/461-07	17.10.07	19.09.05	Дн-ська м/р
Спеценергомонтаж	A8/467-07	17.10.07	24.03.04	Ленінська р/р
Укрспецметиз	A8/466-07	17.10.07	19.09.05	Дн-ська м/р
Медбіоприлад	A8/465-07	17.10.07	19.09.05	Дн-ська м/р
Термопластавтоматика	A8/464-07	17.10.07	24.03.04	Ленінська р/р
Завод технічного скла	A8/469-07	17.10.07	24.03.04	Ленінська р/р
Рембаза кар'єрного устаткування	A8/468-07	17.10.07	24.03.04	Ленінська р/р

дати в порядку різного судочинства.

В ухвалі від 14 травня 2007 р. № АЗБР7/3514-07 ГСДО зазначив, що в позовній заяві прокурором не перераховані обставини, якими обґрунтовуються вимоги, викладені в прохальній частині позовної заяви, не наведено правового обґрунтування заявлених вимог, тобто підстав для визнання недійсними установчих (статутних) документів та свідоцтва про державну реєстрацію ТОВ «Медбіоприлад», запису про державну перереєстрацію ВАТ «Медбіоприлад», його установчих документів, реєстрації випуску акцій, свідоцтва про реєстрацію випуску акцій. В позовній заяві не наведено обставин, чому визнання недійсним запису про проведення державної реєстрації ТОВ «Медбіоприлад» має наслідком визнання його установчих документів недійсними; не вказано, що є установчими (статутними) документами ТОВ «Медбіоприлад» та ВАТ «Медбіоприлад». В позовній заяві немає підстав для об'єднання в одну позовну заяву заявлених вимог: щодо визнання недійсними записів, визнання недійсними установчих (статутних) документів, визнання недійсними реєстрації випуску акцій та свідоцтва про реєстрацію випуску акцій. Також в позовній заяві не наведено обставин, **на підставі чого (яких законодавчих положень) Дніпро-**

петровська міська рада уповноважена звертатися з вимогами про визнання недійсними установчих документів, реєстрації випуску акцій, свідоцтва про реєстрацію випуску акцій.

Водночас, зазначені міркування не завадили іншому судді ці вимоги задовольнити.

Враховуючи потенційну небезпеку таких судових рішень, низка юридичних осіб – акціонерів звернулася з апеляційними скаргами до ДААС на вищезазначені постанови. Але перші ж його ухвали виявилися абсолютно невтішними для учасників фондового ринку. Зокрема, 10 квітня 2009 р. ДААС (головуючий – Коршун А. О., судді – Юхименко О. В., Добродняк І. Ю) розглянув 4 апеляційні скарги на деякі перелічені в таблиці постанови (справи № № А8/178-07, А8/460-07, А8/464-07, А8/468-07), визнав їх повністю законними і залишив без змін. Так, по справах №№ А8/460-07, А8/464-07, А8/468-07 ДААС погодився, що при реєстрації 24 березня 2004 р. (див. таблицю) були порушені вимоги ч. 4 ст. 24 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», хоча, як зазначено вище, цей закон набрав чинності лише 1 липня 2004 р. Крім того, ДААС, не досліджуючи фактів дійсного формування статутного фонду

(капіталу) відповідних ТОВ і ігноруючи, всупереч ст. 18 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», інформацію з Єдиного державного реєстру про повне формування статутного фонду (капіталу) цих ТОВ, в своїх ухвалах вказав, що повного формування статутного капіталу не було і не могло бути. Тим самим ДААС побудував свої рішення на припущенні. Також він проігнорував той факт, що такі позови, як: визнання недійсними установчих документів підприємства-відповідача у формі ТОВ з моменту його реєстрації та свідоцтва про державну реєстрацію з моменту його видачі; визнання недійсним запису про державну перереєстрацію підприємства-відповідача з моменту його реєстрації та свідоцтва про державну перереєстрацію з моменту його видачі; визнання недійсними установчих документів підприємства-відповідача з моменту його реєстрації та свідоцтва про державну реєстрацію з моменту його видачі; визнання недійсною реєстрації випуску акцій підприємства-відповідача з моменту внесення інформації про неї до Загального реєстру випуску цінних паперів; визнання недійсним свідоцтва про реєстрацію випуску акцій підприємства-відповідача з моменту його видачі, – взагалі не можуть бути задоволені, оскільки подібних способів захисту в законодавстві не передбачено. Крім того, ДААС визнав, що акціонери, які постраждали внаслідок податкових нарахувань, насправді жодних збитків не зазнали (!), а, отже, вказані постанови ГСДО не впливають на права цих акціонерів, хоча, як зазначено нижче, податкові донарахування зроблені саме з посиланням на ці документи.

Разом з тим, слід зазначити, що одну з цих справ (№ А8/468-07) вже встиг розглянути Вищий адміністративний суд України (далі – ВАСУ). Так, в ухвалі від 21 жовтня 2009 р. № К-13705/09, К-19819/09 він зазначив [6], що, згідно з ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців проводиться державним реєстратором виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення або у районній, районній у містах Києві та Севастополі державній адміністрації за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи – підприємця. Однак позовні вимоги про визнання недійсними записів про проведення державної реєстрації та перереєстрації, визнання недійсними установчих документів прокурором були заявлені до ВАТ, яке не є органом, що здійснює державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, тому не може бути

належним відповідачем у справі.

Окрім того, як роз'яснив Пленум Верховного Суду України в п. 12 Постанови від 24 жовтня 2008 р. № 13 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів», спори про визнання недійсними установчих документів господарських товариств та їх державної реєстрації й припинення юридичної особи порушуються за позовами відповідних органів Державної податкової служби України та інших суб'єктів владних повноважень, що здійснюють контроль за діяльністю товариств. В нашому ж випадку такий позов було заявлено прокурором в інтересах держави в особі Дніпропетровської міської ради, незважаючи на те, що, відповідно до приписів ЗУ «Про місцеве самоврядування», до її повноважень не входить здійснення контролю за господарською діяльністю господарських товариств. Отже, в порушення ст. 111 КАСУ, суд першої інстанції не з'ясував,

по-перше, **складу осіб, які братимуть участь у справі;**

по-друге, **чи заявлено прокурором позов в інтересах тієї особи, якій належить право вимоги;**

та, по-третє, **чи до тієї особи, яка повинна відповідати за адміністративним позовом;**

а також не провів заміну неналежного позивача на відповідний податковий орган, до компетенції якого входить перевірка діяльності ВАТ, та заміну неналежного відповідача, а саме – не притягнув до участі у справі державного реєстратора.

На зазначені порушення норм процесуального права, яких припустився суд першої інстанції, апеляційний суд уваги не звернув та залишив без зміни рішення суду першої інстанції, постановлене стосовно неналежних сторін, що ніяк не можна визнати законним.

Не залишимо поза увагою і того факту, що прокурором заявлено позовні вимоги стосовно ТОВ, яке, як зазначається в матеріалах справи, фактично не існує. Однак судами попередніх інстанцій при розгляді справи не з'ясовано, чи значиться ТОВ, щодо якого прокурором пред'явлено позовні вимоги про визнання недійсними його державної реєстрації та установчих документів, в ЄДРПОУ як юридична особа. Таким чином, судами попередніх інстанцій не було встановлено, чи це ТОВ мало процесуальну правосуб'єктність, тобто чи могло воно бути стороною (третьою особою) у справі, чи зазначене товариство не існувало при розгляді спору як юридична особа, хоча ця обставина має суттєве значення, оскільки, відповідно до вимог п. 5 ч. 1 ст. 157 КАСУ, у разі ліквідації юридичної особи суд закриває провадження у справі відносно по-

зовних вимог, заявлених нею чи стосовно неї.

Отже, суди першої та апеляційної інстанцій

- не з'ясували правосуб'єктності складу сторін, що є грубим порушенням норм процесуального права;
- не притягнули до участі у справі в порядку ст. 52 КАСУ належні сторони;
- не повідомили інших осіб, відносно яких рішення у справі може вплинути на їхні права, інтереси, обов'язки, щодо можливості вступити у справу.

Зазначені обставини, відповідно до вимог п. 5 ч. 2 ст. 227 КАСУ, є безумовною підставою для скасування судових рішень з направленням справи на новий судовий розгляд до суду першої інстанції. Такі висновки ВАСУ, з одного боку, ставлять під сумнів кваліфікацію суддів ДААС, а з іншого – відкривають непогані перспективи для перегляду аналогічних постанов ГСДО. Так, 25 січня 2010 р. ДААС, майже в тому самому складі (головуючий – Коршун А. О., судді – Бишевська Н. А., Добродняк І. Ю.), розглянув апеляційну скаргу на постанову у справі № А8/467-07 (див. таблицю). В прийнятій постанові [6] ця колегія тепер вже майже повністю повторює наведену вище ухвалу ВАСУ, скасовуючи постанову ГСДО в повному обсязі, і в позові відмовляє. Аналогічні постанови [6] прийняті 2 грудня 2009 р. у справі № А8/461-07 та 9 лютого 2010 р. у справі № А8/79-07 (див. таблицю). Зазначене, нарешті, дозволяє переконатися в тому, що всі перелічені вище постанови ГСДО є незаконними і поступово повинні бути скасовані. Необхідно при цьому звернути увагу на те застереження з ухвали ВАСУ, де зазначається, що суди першої та апеляційної інстанцій не повідомили інших осіб, відносно яких рішення у справі може вплинути на їхні права, інтереси, обов'язки, щодо можливості вступити у справу. Виходячи із суб'єктного складу авторів апеляційної скарги, можна припустити, що такими особами ВАСУ вважає акціонерів, що спростовує твердження апеляційного суду щодо незаінтересованості акціонерів у справі. Натомість, у згаданих вище постановках по справах № № А8/79-07, А8/461-07, А8/467-07 ДААС вже визнав акціонерів–апелянтів заінтересованими особами.

Слід підкреслити, що скасування зазначених постанов ГСДО не є самоціллю. Існування таких постанов спричинює вкрай неприємні податкові наслідки. Так, Державна податкова адміністрація України (далі – ДПАУ) 23 червня 2008 р. видала лист за № 12642/7/35-3017, який має назву «Про перевірки суб'єктів господарювання, які проводили операції з «технічними» акціями та іншими корпоративними правами». Відразу варто заува-

жити, що виданий лист є абсолютно незаконним. Ця незаконність кидається у вічі хоча б незаконною термінологією, яка використовується для обґрунтування його «рекомендацій». Зокрема, законодавство України не знає поняття «технічні акції». Всі акції, зареєстровані у встановленому законом порядку, є рівноправними, облік таких акцій ведеться незалежно від ставлення податкових чи інших органів до їх «якості». Однак, у цьому листі ДПАУ, маніпулюючи відповідними статтями ЦК, намагається довести, що у разі здійснення суб'єктами господарської діяльності операцій з акціями, емітованими підприємствами, діяльність яких припинилася (про що до Єдиного державного реєстру внесено запис про державну реєстрацію припинення юридичної особи); емітованими підприємствами, щодо яких судом визнано недійсними записи про проведення їх державної реєстрації, установчі документи та свідоцтва про державну реєстрацію з моменту їх видачі і визнано недійсними реєстрації випуску акцій з моменту внесення інформації про них до Загального реєстру випуску цінних паперів та свідоцтва про реєстрацію випуску акцій з моменту їх видачі, – такі акції начебто не можуть бути об'єктами цивільних прав та не відповідають терміну «цінні папери», як встановлено чинним законодавством. Звернемо увагу, наскільки точно ДПАУ «цитуює» постанови ГСДО.

Далі ДПАУ зазначає, що оформлення суб'єктами господарської діяльності договорів та первинних документів придбання та (або) відчуження акцій у період, з якого або припинилася діяльність емітента, або визнано судом недійсними реєстрацію випуску акцій та свідоцтва про реєстрацію випуску акцій, є таким, що суперечить нормам ЦК та не може бути спрямоване на реальне настання правових наслідків. Відповідно до ч. 2 ст. 215 ЦК, недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому випадку не вимагається визнання такого правочину судом недійсним. На момент вчинення суб'єктами господарської діяльності правочинів щодо придбання та (або) відчуження акцій, які відбуваються після припинення діяльності емітента, набуття законної сили судовими рішеннями про скасування реєстрації випуску акцій та свідоцтв про реєстрацію випуску акцій, цими суб'єктами не додержуються вимоги чч. 1, 5 ст. 203 ЦК. У таких випадках, згідно із ч. 1 ст. 215 ЦК, правочини є недійсними, та, у відповідності до ч. 2 ст. 215 ЦК, – нікчемними – у розумінні ЦК.

З цих «обґрунтувань» ДПАУ робить нижче-зазначені висновки: при встановленні під час перевірок суб'єктів підприємницької діяльності

використання ними в операціях з торгівлі цінними паперами акцій та/або інших корпоративних прав, емітованих підприємствами, щодо яких припинилася діяльність емітента; щодо яких судом визнано недійсними записи про проведення державної реєстрації, установчі документи та свідоцтва про державну реєстрацію з моменту їх видачі і визнано недійсними реєстрації випуску акцій з моменту внесення інформації про них до Загального реєстру випуску акцій з моменту їх видачі, — у таких суб'єктів підприємницької діяльності відсутні законні підстави для оподаткування цих операцій згідно з п. 7.6 ст. 7 Закону «Про оподаткування прибутку підприємств». Сума коштів або вартість майна, отримана внаслідок відчуження таких акцій та/або корпоративних прав, відповідно до пп. 4.1.6 п. 4.1 ст. 4 вказаного Закону, повинна включатися до складу валового доходу — як «доходи з інших джерел». У разі якщо такі акції та/або інші корпоративні права на момент перевірки обліковуються на балансі підприємства, а сума коштів або вартість майна, сплачена (нарахована) при їх отриманні, включена до складу витрат на придбання цінних паперів, — такі витрати підлягають зменшенню, починаючи з податкового періоду, коли такі акції та/або інші корпоративні права, за судовим рішенням або у випадках, передбачених законодавством, втратили статус об'єктів цивільних прав.

Слід вказати, що зазначені «рекомендації» першими взяли на озброєння податкові органи м. Дніпропетровська. З особистого судового досвіду автору відомі донараховання за такими підставами податків на прибуток на десятки мільйонів (!) гривень. При цьому прямих порушень законів податкові органи не встановлюють, обмежуючись посиланнями на відповідні постанови ГСДО, якими випуски акцій скасовані «заднім числом». Останнім часом цим шляхом пішли і податкові органи м. Києва та Харкова. Так, в Єдиному державному реєстрі судових рішень розміщені сумнівні за своєю законністю постанови Окружного адміністративного суду м. Києва [6], прийняті за позовами до ДПІ Голосіївського району м. Києва, де зазначена позиція податкових органів підтримується. При цьому суд посилається саме на відповідні постанови ГСДО і погоджується «заднім числом» визнавати незаконними всі операції з акціями, реєстрація яких скасована. Отже, здійснивши, за версією ГСДО, «незаконну» реєстрацію юридичних осіб та акцій, держава ще й намагається на цьому заробити. Таким чином, ця проблема є комплексною і вимагає комплексного ж вирішення.

Разом з тим, для Дніпропетровська і, певною

мірою, для Харкова, проблема з незаконністю таких донараховань вже майже вирішена. Так, в ухвалі ВАСУ від 4 листопада 2009 р. № К-25155/09 зазначається [6], що неправомірним є посилання на постанову ГСДО від 17 липня 2007 р. у справі № А8/180-07, якою свідоцтво про реєстрацію простих іменних акцій ВАТ «Спецгідрострой» скасовано з моменту його видачі, як на доказ порушення позивачем відображення в податковому обліку операцій із вказаними акціями, оскільки угода з придбання цінних паперів була укладена 6 березня 2007 р., перереєстрація права власності на вказані цінні папери мала місце 22 березня 2007 р., тоді як зазначена постанова була прийнята лише 17 липня 2007 р. В цьому сенсі слід зазначити, що, згідно з ч. 1 ст. 215 ЦК, підставою недійсності правочину є недодержання стороною (сторонами) вимог законодавства саме **на момент вчинення правочину**. Але оскільки на момент вчинення правочину акції перебували в легальному обігу, вчинені правочини відносно них відповідають приписам закону. Тим самим фактично спростовані незаконні «роз'яснення», які містяться в листі ДПАУ від 23 червня 2008 р. за № 12642/7/35-3017.

Більш докладно зазначені правовідносини розглянуті в ухвалі Харківського апеляційного адміністративного суду (далі – ХААС) від 16 червня 2009 р. у справі № 22-а-8088/09. Щодо суті постанови ГСДО від 18 квітня 2007 р. (про визнання недійсними запису про проведення державної реєстрації ТОВ «Спецхіммаш», установчих (статутних) документів підприємства з моменту його реєстрації та свідоцтва про державну реєстрацію з моменту його видачі, а також визнання недійсним свідоцтва про реєстрацію випуску акцій ВАТ «Спецхіммаш» з моменту його видачі) та постанови ГСДО від 17 жовтня 2007 р. (про визнання недійсним запису про проведення державної реєстрації ТОВ «Термопластавтоматика», а також визнання недійсними установчих документів з моменту їх реєстрації та свідоцтва про державну реєстрацію з моменту його видачі), ХААС зазначив, що визнання недійсними установчих документів юридичної особи, її свідоцтва про державну реєстрацію як такі не призвели до недійсності всіх угод, укладених з моменту державної реєстрації такої особи до моменту виключення її з державного реєстру, та не позбавляло правового значення видані за цими господарськими операціями належним чином оформлені документи на підтвердження виконаних угод купівлі-продажу акцій. Орган податкової служби не спростував доводи позивача про те, що на час здійснення спірних господарських операцій продавці були включені до ЄДРПОУ. За таких обставин поку-

пець не може нести відповідальності ані за несплату податків продавцями, ані за можливу недостовірність відомостей про них, наведених у зазначеному реєстрі, за умови необізнаності щодо неї. При цьому ХААС врахував обставини на підтвердження реальності здійснених позивачем господарських операцій з цінними паперами, а саме: **факт передачі акцій товариств**, їх фактична сплата в безготівковому порядку, повне та своєчасне відображення в бухгалтерському та податковому обліку позивача операцій з цінними паперами. Отже, враховуючи реальний характер господарських операцій, на підставі яких платником податку сформовано податкове зобов'язання, необізнаність позивача з можливо протиправним характером дії своїх контрагентів, колегія суддів вважає, що вимоги такого добросовісного платника податку щодо правильності формування ним податкового зобов'язання підлягають задоволенню.

Що стосується тверджень податкових органів про скасування реєстрації випусків акцій, які були придбані позивачем, ХААС зазначив, що на момент здійснення спірних операцій акції перебували в легальному обігу, вилучені з нього не були, отже, операції купівлі-продажу цінних паперів (акцій) ВАТ «Термопластавтоматика», ВАТ «Спецхіммаш» та ВАТ «Завод сталевих канатів»

були здійснені позивачем правомірно. Доводи податкових органів щодо невідповідності акцій ВАТ «Термопластавтоматика», ВАТ «Спецхіммаш» та ВАТ «Завод сталевих канатів» визначенню цінних паперів та втрати ними статусу об'єктів цивільних прав є необґрунтованими. За таких умов ХААС підтримав постанову Харківського окружного адміністративного суду від 20 січня 2009 р. по справі № 2-а-14178/08/2070, який задовольнив позовні вимоги і більш кваліфіковано розібрався у справі, ніж в аналогічному випадку Окружний адміністративний суд м. Києва.

Висновки. На підставі викладеного можна дійти нижчезазначених висновків. Скасування акцій «заднім числом» є незаконним. Постанови ГСДО (або інші аналогічні постанови) не мають правового значення для нарахування податків, що підтверджено на рівні ВАСУ. Також однозначно незаконним є лист ДПАУ від 23 червня 2008 р. за № 12642/7/35-3017. Для більш надійного захисту своїх прав від податкового тиску слід ставити питання про скасування відповідних постанов адміністративних судів, які прийняли незаконні рішення щодо емітентів та їхніх акцій. Ці висновки використані автором статті для підготовки апеляційних та касаційних скарг в межах описаних судових справ.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: Навч. посібн. / За заг. ред. Куйбіди Р. О., Шишкіна В. І. – К.: Старий світ, 2006. – 576 с.
2. *Кобилянський К. М.* Право особи на захист в адміністративному суді. – Адвокат. – 2010. – № 3 (114). – С. 35-38.
3. *Белкін Л. М.* Неправосудне судові рішення по цінних паперах: аналіз та наслідки на фондовому ринку // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2008. – № 3 (10). – С. 54-64.
4. *Белкін Л. М.* Як держава намагається «заробити» на власних помилках // Юридична газета. – 2010. – № 7 (229). – С. 16.
5. *Белкін Л. М.* Актуальні питання забезпечення безпеки бізнесу у випадках прийняття судових рішень про припинення державної реєстрації господарських товариств // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2010. – № 1 (20). – С. 78-87.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>

УДК 347.214.2: 347.22.02

Белкін Л. М. Проблеми забезпечення безпеки бізнесу в світлі прийняття неправосудних судових рішень щодо припинення акціонерних товариств

На прикладі деяких заведомо неправомірних рішень адміністративних судів розглянуті негативні наслідки їх прийняття для суб'єктів фондового ринку та сформульовані рекомендації з оскарження таких рішень.

Ключові слова: неправосудні судові рішення, акціонерні товариства.

Белкин Л. М. Проблемы обеспечения безопасности бизнеса в свете принятия неправосудных судебных решений относительно прекращения акционерных обществ

На примере некоторых заведомо неправомерных решений административных судов рассмотрены негативные последствия их принятия для субъектов фондового рынка и сформулированы рекомендации по обжалованию таких решений.

Ключевые слова: неправосудные судебные решения, акционерные общества.

Leonid M. Belkin. The problems of providing safety of business in the conditions of acceptance illegal judgements concerning the liquidation of joint-stock companies

This article examines negative consequences of acceptance of such decisions for subjects of a stock market on an example of some decisions of administrative courts. It also formulates the recommendations about the appeal of such decisions.

Key words: illegal judgements, joint-stock companies.